

4. Кубрак Р.М., Лень В.В. Засуджені з психічними відхиленнями до позбавлення волі на певний строк: стан, тенденції, перспективи : монографія. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2019. 412 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор». 2018. 1300 с.

6. Байда А.О. Проблеми кримінальної відповідальності за домашнє насильство. *Питання боротьби зі злочинністю* / редкол. : В.І. Борисов та ін. Право. 2016. С. 79–95.

7. Абуов А.Е., Рау М.А. О конце философии истории и «вечности». С. 6–13.

8. Дорош Л.В. Підвищення ефективності застосування законодавства про кримінальну відповідальність за злочини у сфері сексуальних відносин. *Правові засади підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в Україні* : Матеріали конференції, 15 травня 2008 р. / ред. кол. В.І. Борисов та ін. Харків, 2008. С. 47–50.

9. Дудоров О.О. Вибрані праці з кримінального права. МВС України. Луган. ун-т внутр. справ ім. Є.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Є.О. Дідоренка. 2010. 952 с.

МОКЛЯК В. В.,

здобувач кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
(*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*)

УДК 343.9:343.326

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.35>

ДЕТЕРМІНУЮЧИЙ КОМПЛЕКС ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті досліджено стан наукової розробки детермінуючого комплексу терористичної діяльності в Україні. Проаналізовано наукові праці, які містять відомості про дослідження терористичних злочинів і сучасні статистичні дані. Автор наводить ознаки сучасної терористичної діяльності в Україні.

Позитивна динаміка вчинення терористичних злочинів, поява України у списку країн з високим рівнем тероризму (The Global Terrorism Index, Україна посіла 17 місце у світі) доводять, що детермінація терористичної діяльності в Україні вимагає новітнього дослідження із урахуванням змін у суспільно-політичному житті України.

За результатами проведеного емпіричного дослідження та опрацьованих літературних джерел осмислено терористичну діяльність в Україні як засіб гібридного впливу на внутрішню і зовнішню політику, державне управління і громадянське суспільство шляхом поєднання насильницьких, технологічних, диверсійних, інформаційних протиправних дій на території України, в її інформаційному просторі та у мережі Інтернет, у злочинних цілях.

Доводиться, що геополітичні чинники пояснюють національні відмінності міжнародного тероризму та повинні бути обов'язково враховані під час дослідження діяльності терористичних організацій у будь-якій країні світу. Сучасна терористична діяльність стала побічним ефектом військової присутності РФ в Україні та її геостратегічним проявом. Сприяє поширенню тероризму та стає справжньою суспільною проблемою неконтрольований обіг зброї та боєприпасів на території України.

У структурі детермінуючого комплексу тероризм тісно пов'язаний з екстремізмом, сепаратизмом, національною, релігійною, мовною ворожнечею, незаконним обігом зброї і вибухових речовин, тіншовими фінансовими фондами, транснаціональним злочинним бізнесом.

Ключові слова: злочинність, тероризм, терористична діяльність, терористичний акт.

Mokliak V. V. Determining complex of terrorist activity in Ukraine

The article examines the state of scientific development of the determining complex of terrorist activity in Ukraine. Analyzed scientific works, containing information about the study of terrorist crimes and modern statistics. The author gives signs of modern terrorist activity in Ukraine.

The positive dynamics of the commission of terrorist crimes and the emergence of Ukraine in the list of countries with high levels of terrorism (The Global Terrorism Index, Ukraine ranked 17th in the world) prove that the determination terrorist activity in Ukraine require the latest research taking into account changes in the socio-political life of Ukraine.

Based on the results of empirical research and literature sources, terrorist activity in Ukraine as a means of hybrid influence on domestic and foreign policy, public administration and civil society by combining violent, technological, subversive, informational illegal actions on the territory of Ukraine, in its information space and in Internet, for criminal purposes.

The author proves that geopolitical factors explain the national differences in international terrorism and should be taken into account when investigating the activities of terrorist organizations in any country in the world. Modern terrorist activity has become a side effect of Russia's military presence in Ukraine and its geostrategic manifestation. The uncontrolled circulation of weapons and ammunition on the territory of Ukraine promotes the spread of terrorism and becomes a real public problem.

In the structure of the determining complex, terrorism is closely connected with extremism, separatism, national, religious, linguistic hostility, illicit trafficking in weapons and explosives, shadow financial funds, and transnational criminal business.

Key words: crime, terrorism, terrorist activity, terrorist act.

Вступ. Терористична діяльність є однією з найбільш суспільно-небезпечних кримінальних практик, що порушує громадську та національну безпеку, може спричинити чи спричинює значні матеріальні збитки, людські жертви, викликати у населення паніку, шок, почуття напруги, незахищеності і громадського неспокою. До початку Антитерористичної операції на сході України (нині Операція об'єднаних сил) рівень злочинів терористичної спрямованості був незначним (2012 р. – 0; 2013 р. – 7). Але починаючи з 2014 р. рівень зазначених кримінальних правопорушень збільшився у сотні разів. Всього протягом 2014–2017 рр. (за чотири роки) було обліковано 8 431 кримінальне правопорушення, тобто в середньому 2 108 злочинів на рік. Згідно з офіційними статистичними даними до 2014 р. проблема тероризму взагалі не загрожувала українському суспільству. Таким чином, поодинокі прояви тероризму сьогодні переросли в масове суспільно-небезпечне соціальне явище. Так, у Глобальному індексі тероризму, який розробляється для визначення рівня уразливості держав до терористичних загроз, з початком збройної агресії Російської Федерації проти України, Україна перемістилася з 51-го (2013 рік) на 21-е місце (2018 рік) серед 163 країн.

Не вдаючись до дискусії навколо кримінологічних теорій та концепцій детермінації злочинності, що не є безпосереднім предметом цього дослідження, одразу зазначимо, що ми поділяємо думку проф. Б.М. Головкина, що головну роль у спричиненні злочинної поведінки

відіграють криміногенні деформації суспільної свідомості у виді антисуспільних поглядів, звичаїв, традицій, інтересів, установок, що за певних умов та обставин закономірно призводять до вчинення злочинів [недосконалість правової конструкції норм Кримінального кодексу України, що передбачають кримінальну відповідальність за терористичні злочини та злочини терористичної спрямованості, а також їх конкуренція;

– відсутність окремого розділу Кримінального кодексу України, що передбачає кримінальну відповідальність за терористичні злочини;

– неоднозначне тлумачення понять «терористична група» та «терористична організація» у Кримінальному кодексі України та Законі України «Про боротьбу з тероризмом»;

– відсутність кримінальної відповідальності за пропаганду та поширення терористичної ідеології;

– відсутність окремої статті Кримінального кодексу України, що передбачає кримінальну відповідальність за вчинення актів кібертероризму;

– декриміналізація незаконного перетинання державного кордону України;

– відсутність постанови Пленуму Верховного суду України про практику розгляду судами терористичних злочинів тощо.

Соціально-психологічні криміногенні чинники у структурі детермінуючого комплексу терористичної діяльності виражаються у деформаціях колективної свідомості представників окремих соціальних груп населення України. Вони включають криміногенні зміни у морально-психологічній, аксіологічній, емоційній та духовній сферах свідомості людини. Зазначені зміни, з одного боку, є наслідком дії попередньо зазначених чинників терористичної діяльності, а з іншого боку, здійснюють безпосередній вплив на готовність населення до застосування насильства, зокрема для досягнення політичних та ідеологічних цілей.

Негативний вплив на свідомість населення здійснює також поширення у ЗМІ ідей та поглядів екстремістської, сепаратистської, терористичної спрямованості, культу насильства, жорстокості та війни, ідей расової, національної та релігійної ворожнечі, ксенофобії тощо. Зазначені явища змінюють систему цінностей та ідеалів, знижують духовні, моральні якості та культурний рівень громадян, впливають на поширення правого нігілізму.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що розглянуті криміногенні чинники, які складають детермінуючий комплекс терористичної діяльності, мають структурну цілісність, єдність та за умови системної взаємодії можуть спричинювати та зумовлювати терористичні прояви.

Аналіз сучасного стану детермінуючого комплексу терористичної діяльності доводить підвищену актуальність окресленої нами проблеми. Геополітичні чинники у детермінуючому комплексі терористичної діяльності в Україні займають сьогодні ключове місце. З одного боку, посягання на територіальну цілісність України з боку РФ спричинило появу незаконних збройних формувань на сході нашої держави та опосередковано призвело до масового вчинення терористичних актів. А з іншого боку, діяльність РФ на зовнішньополітичній арені стосовно України посилює дію інших криміногенних чинників терористичної діяльності, про які мова піде далі. Взагалі світовий досвід показує, що всюди, де існують збройні конфлікти чи йде війна, тероризм стає поширеною повсякденною практикою ведення воєнних дій. Таким чином, сучасна терористична діяльність стала явищем, що супроводжує військову агресію РФ проти України.

Список використаних джерел:

1. Головкін Б.М. Причинність у системі детермінації злочинності. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1. URL : <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6358/1/Golovkin.pdf>.

2. Степанченко О.О. Протидія етнорелігійному тероризму : монографія. Харків : Константа, 2018. 492 с.

3. Серкевич І.Р. Кримінологічні детермінанти та кримінально-правова протидія тероризму : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2015. 19 с.

4. Ткач В.Ф. Сучасний тероризм: тенденції, виклики та загрози для України. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 3 (36). С. 12–18.
5. Бойко А.М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретично-кримінологічне дослідження) : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 380 с.
6. Дністрянський М.С. Геополітика : навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 436 с.
7. Кудряченко А.І., Рудич Ф.М., Храмов В.О. Геополітика : підруч. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
8. Антипенко В.Ф., Антипенко А.В. Методологічні аспекти виокремлення міжнародної кримінології тероризму як напряму науки кримінологія. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 87 (Частина II). 2009. С. 93–99.
9. Степанченко А.А. Етнорелігійний тероризм как инструмент геополитических провокаций. *Международный научно-практический журнал «Право и Закон»*. 2017. № 2. С. 88–93.
10. Про Концепцію боротьби з тероризмом : Указ Президента України від 23.04.2013 № 230/2013. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/230/2013> (дата звернення: 10.06.2020).
11. Ткачов І. Трансформація терористичних загроз в Україні. *Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України* : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ, 15 груд. 2017 р. Київ, 2018. С. 390–393.
12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 №287/2015. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 15.06.2020).
13. Гуцало М. Деякі питання державної політики протидії тероризму в Україні. *Політичний менеджмент*. 2010. № 4. С. 129–139.
14. Дністрянський М. Геополітичний тиск Росії та українські перспективи. URL : <http://universum.lviv.ua/previous-site/journal/2010/6/dnistr.htm> (дата звернення: 15.06.2020).
15. Головкін Б.М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні. *Форум права*. 2014. № 1. С. 106–111. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_1_21 (дата звернення: 19.06.2020).
16. Сметаніна Н.В. *Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології* : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2016. 192 с.
17. Вакулич В.М. *Законодавство України і тероризм*. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-2/doc/2/01.pdf> (дата звернення: 22.06.2020).

